Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
LAILA MEDINA
της 20ής Ιουνίου 2024[1]

Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-258/23 έως C-260/23

IMI – Imagens Médicas Integradas SA (C-258/23)
Synlabhealth II SA (C-259/23)
SIBS – Sociedade Gestora de Participações Sociais SA,
SIBS, Cartões – Produção e Processamento de Cartões SA,
SIBS Processos – Serviços Interbancários de Processamento SA,
SIBS International SA,
SIBS Pagamentos SA,
SIBS Gest SA,
SIBS Forward Payment Solutions SA,
SIBS MB SA (C-260/23)
κατά
Autoridade da Concorrência

[αίτηση του Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão
(δικαστηρίου ανταγωνισμού, ρυθμίσεως και εποπτείας της αγοράς, Πορτογαλία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού – Εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ από εθνική αρχή ανταγωνισμού – Κατάσχεση ηλεκτρονικών μηνυμάτων – Εντολή εκδοθείσα από την εισαγγελική αρχή – Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Άρθρο 7 – Προσβολή του δικαιώματος σεβασμού των επικοινωνιών»

I. Εισαγωγή

1. Με τις τρεις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως που αποτελούν αντικείμενο των υπό κρίση συνεκδικαζόμενων υποθέσεων, το Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão (δικαστήριο ανταγωνισμού, ρυθμίσεως και εποπτείας της αγοράς, Πορτογαλία) υποβάλλει στο Δικαστήριο τρία προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 7 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2. Τα προδικαστικά ερωτήματα υποβλήθηκαν στο πλαίσιο τριών διαδικασιών μεταξύ, αφενός, της IMI – Imagens Médicas Integradas SA (στο εξής: IMI), πλειόνων εταιριών του ομίλου SIBS (στο εξής, από κοινού: SIBS) και της Synlabhealth II SA (στο εξής: Synlabhealth) (στο εξής, από κοινού: προσφεύγουσες των κύριων δικών) και, αφετέρου, της Autoridade da Concorrência (Αρχής Ανταγωνισμού, Πορτογαλία, στο εξής: Αρχή Ανταγωνισμού), σχετικά με τη νομιμότητα της κατάσχεσης ηλεκτρονικών μηνυμάτων υπαλλήλων των προσφευγουσών των κύριων δικών, κατά τη διάρκεια επιτόπιας έρευνας στους χώρους των ως άνω εταιριών στο πλαίσιο ερευνών που η Αρχή Ανταγωνισμού διεξήγαγε σχετικά με εικαζόμενες παραβάσεις των πορτογαλικών κανόνων ανταγωνισμού καθώς και, κατά περίπτωση, του άρθρου 101 ή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

1. Ο Χάρτης

3. Κατά το άρθρο 7 του Χάρτη, «[κ]άθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και των επικοινωνιών του».

4. Το άρθρο 52, παράγραφοι 1 και 3, του Χάρτη ορίζει τα εξής:

«1. Κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη πρέπει να προβλέπεται από το νόμο και να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων.

[…]

3. Στο βαθμό που ο παρών Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών [στο εξής: ΕΣΔΑ], η έννοια και η εμβέλειά τους είναι ίδιες με εκείνες που τους αποδίδει η εν λόγω Σύμβαση. Η διάταξη αυτή δεν εμποδίζει το δίκαιο της Ένωσης να παρέχει ευρύτερη προστασία.»

5. Το άρθρο 53 του Χάρτη, το οποίο επιγράφεται «Επίπεδο προστασίας», προβλέπει ότι «[κ]αμία διάταξη του παρόντος Χάρτη δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως περιορίζουσα ή θίγουσα τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες που αναγνωρίζονται στα αντίστοιχα πεδία εφαρμογής από το δίκαιο της Ένωσης, το διεθνές δίκαιο καθώς και από τις διεθνείς συμβάσεις, στις οποίες είναι μέρη η Ένωση, ή όλα τα κράτη μέλη, και ιδίως από την [ΕΣΔΑ], καθώς και από τα Συντάγματα των κρατών μελών».

2. Η οδηγία (ΕΕ) 2019/1

6. Αντικείμενο της οδηγίας (ΕΕ) 2019/1[2] είναι η θέσπιση ορισμένων κανόνων με στόχο να διασφαλιστεί ότι οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού διαθέτουν τις αναγκαίες εγγυήσεις ανεξαρτησίας, τους πόρους και τις εξουσίες επιβολής της νομοθεσίας και των προστίμων για την αποτελεσματική εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ. Κατά την αιτιολογική σκέψη 31 της εν λόγω οδηγίας, «[ο]ι εθνικές […] αρχές ανταγωνισμού θα πρέπει να μπορούν να διενεργούν όλους τους απαραίτητους ελέγχους στις εγκαταστάσεις των επιχειρήσεων και ενώσεων επιχειρήσεων, εφόσον […] μπορούν να αποδείξουν εύλογες υπόνοιες για παράβαση του άρθρου 101 ή 102 ΣΛΕΕ. Η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να εμποδίζει τα κράτη μέλη να απαιτούν προηγούμενη άδεια εθνικής δικαστικής αρχής για τη διενέργεια των εν λόγω ελέγχων». Κατά την αιτιολογική σκέψη 32, in fine, της οδηγίας, «[η] εξουσία εξέτασης βιβλίων ή αρχείων θα πρέπει να καλύπτει όλες τις μορφές επικοινωνίας, όπως τα ηλεκτρονικά μηνύματα, ανεξαρτήτως εάν φαίνεται ότι δεν έχουν αναγνωσθεί ή έχουν διαγραφεί». Κατά την αιτιολογική σκέψη 73 της οδηγίας, «[τ]α αποδεικτικά στοιχεία αποτελούν σημαντικό στοιχείο κατά την εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ» και «οι [εθνικές αρχές ανταγωνισμού] θα πρέπει να είναι σε θέση να θεωρούν τα ηλεκτρονικά μηνύματα ως αποδεικτικά στοιχεία, ανεξαρτήτως εάν τα εν λόγω μηνύματα φαίνεται ότι δεν έχουν αναγνωσθεί ή έχουν διαγραφεί».

7. Το άρθρο 6 της οδηγίας 2019/1, το οποίο επιγράφεται «Εξουσία διενέργειας ελέγχων σε χώρους επιχειρήσεων», προβλέπει στην παράγραφο 1 ότι τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού μπορούν να διενεργούν όλους τους αναγκαίους αιφνιδιαστικούς ελέγχους σε επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων για την εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ και ότι έχουν, μεταξύ άλλων, την εξουσία «να ελέγχουν τα βιβλία, καθώς και άλλα αρχεία που σχετίζονται με την επιχειρηματική δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του μέσου αποθήκευσής τους και έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε όλες τις πληροφορίες στις οποίες έχει πρόσβαση η υπό έλεγχο οντότητα» καθώς και την εξουσία «να λαμβάνουν ή να αποκτούν υπό οποιαδήποτε μορφή αντίγραφο ή απόσπασμα των εν λόγω βιβλίων ή αρχείων». Στην παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου διευκρινίζεται ότι το άρθρο 6 «ισχύει με την επιφύλαξη των απαιτήσεων της εθνικής νομοθεσίας όσον αφορά την προηγούμενη άδεια των εν λόγω ελέγχων από την εθνική δικαστική αρχή».

8. Το άρθρο 32 της οδηγίας 2019/1, το οποίο επιγράφεται «Παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων ενώπιον των εθνικών αρχών ανταγωνισμού», προβλέπει ότι «[τ]α κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι τα είδη αποδεικτικών στοιχείων που γίνονται δεκτά ως τέτοια ενώπιον εθνικής αρχής ανταγωνισμού περιλαμβάνουν […] ηλεκτρονικά μηνύματα».

Β. Το πορτογαλικό δίκαιο

9. Το άρθρο 34, παράγραφος 1, του Συντάγματος της Πορτογαλικής Δημοκρατίας (στο εξής: Σύνταγμα), το οποίο επιγράφεται «Απαραβίαστο της κατοικίας και της αλληλογραφίας», ορίζει ότι «[η] κατοικία και το απόρρητο της αλληλογραφίας και άλλων μέσων ιδιωτικής επικοινωνίας είναι απαραβίαστα». Η παράγραφος 4 του ίδιου άρθρου προβλέπει ότι «[α]παγορεύεται στις δημόσιες αρχές να παρεμβαίνουν στην αλληλογραφία, στις τηλεπικοινωνίες ή σε οποιονδήποτε άλλον τρόπο επικοινωνίας, πλην των περιπτώσεων που προβλέπονται από τη νομοθεσία περί ποινικής δικονομίας».

[2] Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018, για την παροχή αρμοδιοτήτων στις αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών ώστε να επιβάλλουν αποτελεσματικότερα τους κανόνες και για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς (ΕΕ 2019, L 11, σ. 3).

10. O lei nº 19/2012 (novo regime jurídico da concorrência) (νόμος 19/2012 περί εγκρίσεως του νέου νομικού καθεστώτος για τον ανταγωνισμό), της 8ης Μαΐου 2012 (στο εξής: νόμος περί ανταγωνισμού), όπως ίσχυε έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2022, προέβλεπε, στο άρθρο 18, παράγραφος 1, στοιχείο c, ότι, κατά την άσκηση των εξουσιών επιβολής κυρώσεων, η Αρχή Ανταγωνισμού είχε το δικαίωμα να «διενεργεί, στους χώρους, στα γήπεδα ή στα μέσα μεταφοράς των επιχειρήσεων ή ενώσεων επιχειρήσεων, πράξεις αναζήτησης, εξέτασης, ανάκτησης και κατάσχεσης αποσπασμάτων κειμένων και άλλων εγγράφων, σε οποιοδήποτε μέσο, οσάκις τέτοιες ενέργειες είναι αναγκαίες για την απόκτηση αποδεικτικού στοιχείου». Κατά την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, οι ως άνω ενέργειες υπέκειντο στην «άδεια της αρμόδιας δικαστικής αρχής» [3].

11. Το άρθρο 20, παράγραφος 1, του νόμου περί ανταγωνισμού ορίζει ότι οι κατασχέσεις εγγράφων, ανεξαρτήτως της φύσης ή του μέσου αποθήκευσής τους, επιτρέπονται, διατάσσονται ή επικυρώνονται με απόφαση της δικαστικής αρχής.

12. Το άρθρο 21 του νόμου περί ανταγωνισμού, όπως ίσχυε έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2022, προέβλεπε ότι «[α]ρμόδιοι να χορηγούν άδεια για τις ενέργειες που προβλέπονται στο άρθρο 18, παράγραφος 1, στοιχεία c και d […], και στο άρθρο 20, είναι η εισαγγελική αρχή του δικαστηρίου της έδρας της [Αρχής Ανταγωνισμού] ή, εάν προβλέπεται ρητώς, ο ανακριτής του ίδιου δικαστηρίου» [4].

13. Ο νόμος περί ανταγωνισμού τροποποιήθηκε, από τις 16 Σεπτεμβρίου 2022, με τον νόμο 17/2022 της 17ης Αυγούστου 2022, ο οποίος μεταφέρει στην εθνική έννομη τάξη την οδηγία 2019/1. Με τον εν λόγω νόμο προστέθηκε στο άρθρο 18 του νόμου περί ανταγωνισμού η παράγραφος 4, κατά την οποία η άρνηση της αρμόδιας δικαστικής αρχής να χορηγήσει στην Αρχή Ανταγωνισμού την άδεια που προβλέπεται στο συγκεκριμένο άρθρο μπορεί «a) να αποτελέσει αντικείμενο διοικητικής προσφυγής ενώπιον του ιεραρχικώς προϊσταμένου, εάν η απόφαση εκδόθηκε από υπάλληλο της εισαγγελικής αρχής· b) να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής ενώπιον του εφετείου, που αποφαίνεται σε τελευταίο βαθμό, εάν η απόφαση εκδόθηκε από τον ανακριτή».

14. Το άρθρο 21 του νόμου περί ανταγωνισμού, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο 17/2022 της 17ης Αυγούστου 2022, προβλέπει ότι «[η] αρμόδια δικαστική αρχή του δικαστηρίου της έδρας της [Αρχής Ανταγωνισμού] εξουσιοδοτείται να χορηγεί άδεια για τις ενέργειες που προβλέπονται στο άρθρο 18, παράγραφος 1, στοιχεία a έως d, στο άρθρο 19 και στο άρθρο 20».

III. Οι διαδικασίες των κύριων δικών, τα προδικαστικά ερωτήματα και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

15. Από τις αποφάσεις περί παραπομπής προκύπτει ότι, σε καθεμία από τις έρευνες που αφορούν τις προσφεύγουσες των κύριων δικών [5], η Αρχή Ανταγωνισμού έκρινε αναγκαία «την αναζήτηση, εξέταση, συλλογή και κατάσχεση αποδεικτικών στοιχείων». Προς τούτο, η Αρχή Ανταγωνισμού ζήτησε από την αρμόδια δικαστική αρχή, εν προκειμένω την εισαγγελική αρχή, άδεια για την

[3] Κείμενο το οποίο προσκόμισε η Επιτροπή.

[4] Κείμενο το οποίο προσκόμισε η Επιτροπή.

[5] Οι έρευνες αφορούσαν: για την IMI, την ύπαρξη συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής στην αγορά τηλεραδιολογίας, με σκοπό την εξάλειψη του ανταγωνισμού και με συνέπεια την αύξηση της τιμής που καταβάλλει το Δημόσιο για την παροχή υπηρεσιών στον συγκεκριμένο τομέα· για τη SIBS, ενδεχόμενη κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης συνιστάμενη στην επιβολή σε τρίτους καταχρηστικών όρων πρόσβασης στο δίκτυο Multibanco, με σκοπό τον περιορισμό του ανταγωνισμού, μεταξύ άλλων, στον τομέα της επεξεργασίας πληρωμών και, για τη Synlabhealth, εικαζόμενη πρακτική περιορισμού του ανταγωνισμού, συνιστάμενη στην ανταλλαγή ευαίσθητων πληροφοριών μεταξύ ανταγωνιστών και σε εναρμονισμένη δράση στο πλαίσιο διαπραγμάτευσης, με τις πορτογαλικές αρχές δημόσιας υγείας, των τιμών των διαγνωστικών ελέγχων για τη νόσο Covid-19.

εκτέλεση των ανωτέρω μέτρων. Οι αιτήσεις έγιναν δεκτές και, σύμφωνα με τις εντολές που εξέδωσε η εισαγγελική αρχή, επιτράπηκε, μεταξύ άλλων, η κατάσχεση «[α]ντιγράφων ή αποσπασμάτων γραπτών κειμένων και άλλων εγγράφων, ανοικτών και αρχειοθετημένων ή ανοικτών και σε κυκλοφορία στα τμήματα των επιχειρήσεων, και, ειδικότερα, μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και εσωτερικών εγγράφων παρουσίασης πληροφοριών μεταξύ διαφόρων επιπέδων της ιεραρχίας και προπαρασκευής αποφάσεων στον τομέα της εμπορικής πολιτικής των επιχειρήσεων, όπως πρακτικών συνεδριάσεων διευθυντικών ή διαχειριστικών οργάνων, ευρισκόμενων ή μη σε χώρο περιορισμένης πρόσβασης ή μη ελεύθερα προσβάσιμο από το κοινό, περιλαμβανομένων κάθε είδους μέσων πληροφορικής ή υπολογιστών, καθώς και η εξέταση και η αντιγραφή των πληροφοριών που περιέχουν, οι οποίες σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με πρακτικές που περιορίζουν τον ανταγωνισμό».

16. Από τις δικογραφίες που διαβιβάστηκαν στη Γραμματεία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι οι πράξεις έρευνας, συλλογής και κατάσχεσης στοιχείων πραγματοποιήθηκαν στους χώρους των προσφευγουσών των κύριων δικών κατά το διάστημα από τον Ιανουάριο του 2021 έως τον Μάρτιο του 2022[6]. Κατά τη διάρκεια των εν λόγω πράξεων, κατόπιν έρευνας στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο των υπαλλήλων των ελεγχόμενων εταιριών, κατασχέθηκαν χιλιάδες ηλεκτρονικά αρχεία, τα οποία θεωρήθηκαν κρίσιμα για τις έρευνες. Σε κάθε περίπτωση, οι προσφεύγουσες των κύριων δικών αντιτάχθηκαν στις εν λόγω κατασχέσεις υποστηρίζοντας ότι ήταν παράνομες διότι προσέβαλαν το δικαίωμά τους στο απόρρητο της αλληλογραφίας και διότι, εν πάση περιπτώσει, δεν είχε ληφθεί άδεια από τον ανακριτή για τη διενέργειά τους. Εν συνεχεία, οι προσφεύγουσες των κύριων δικών προσέφυγαν ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου κατά των αποφάσεων της Αρχής Ανταγωνισμού με τις οποίες απορρίφθηκαν οι ενστάσεις τους.

17. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι ο νόμος περί ανταγωνισμού απαιτεί άδεια του ανακριτή μόνο στις περιπτώσεις κατάσχεσης εγγράφων σε τραπεζικά ιδρύματα, ερευνών κατ' οίκον και ερευνών σε γραφεία δικηγόρων ή σε ιατρεία. Στις λοιπές περιπτώσεις, αρκεί η άδεια της εισαγγελικής αρχής, ως δικαστικής αρχής. Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι, μολονότι οι διαδικασίες των κύριων δικών αφορούν διοικητική παράβαση, οι διατάξεις του νόμου περί ανταγωνισμού στηρίζονται στην ίδια λογική με εκείνη που διέπει τους κανόνες του ποινικού δικαίου. Επομένως, όταν τα μέσα διεξαγωγής αποδείξεων μπορεί να προσβάλλουν θεμελιώδη δικαιώματα, απαιτείται παρέμβαση του ανακριτή ενώ, στις λοιπές περιπτώσεις, απαιτείται μόνον η παρέμβαση της εισαγγελικής αρχής, η οποία είναι αρμόδια για τη διεύθυνση των ερευνών. Ως εκ τούτου, τίθεται το ζήτημα αν, όπως υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες των κύριων δικών, το γεγονός και μόνον ότι τα έγγραφα που κατάσχεσε η Αρχή Ανταγωνισμού προέρχονται από επικοινωνίες που περιέχονται στο επαγγελματικό ηλεκτρονικό ταχυδρομείο των υπαλλήλων των συγκεκριμένων επιχειρήσεων καθιστά δυνατό τον χαρακτηρισμό των εν λόγω εγγράφων ως «αλληλογραφίας», το απαραβίαστο της οποίας είναι θεμελιώδες δικαίωμα που τυγχάνει υψηλότερου βαθμού προστασίας. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι, στο παρελθόν, έχει δώσει αρνητική απάντηση στο ερώτημα αυτό.

[6] Τον Ιανουάριο-Φεβρουάριο του 2021 στους χώρους της SIBS, τον Σεπτέμβριο-Οκτώβριο του 2021 στους χώρους της IMI και τον Μάρτιο του 2022 στους χώρους της Synlabhealth, αντιστοίχως.

18. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão (δικαστήριο ανταγωνισμού, ρυθμίσεως και εποπτείας της αγοράς) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο, στο πλαίσιο καθεμιάς από τις υποθέσεις των κύριων δικών, τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα[7]:

«1) Συνιστούν “αλληλογραφία”, κατά την έννοια του άρθρου 7 του [Χάρτη], τα επίμαχα στην υπό κρίση υπόθεση επαγγελματικά έγγραφα, τα οποία διαβιβάστηκαν μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου;

2) Αντιβαίνει στο άρθρο 7 του [Χάρτη] η κατάσχεση επαγγελματικών εγγράφων τα οποία προκύπτουν από επικοινωνίες μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μεταξύ διευθυνόντων συμβούλων και υπαλλήλων επιχειρήσεων, όταν διερευνώνται συμφωνίες και πρακτικές που απαγορεύονται δυνάμει του άρθρου 101 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρου 81 ΕΚ) [ή, στην υπόθεση C-260/23, του άρθρου 102 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρου 82 ΕΚ)];

3) Αντιβαίνει στο άρθρο 7 του [Χάρτη] η κατάσχεση των ως άνω επαγγελματικών εγγράφων, κατόπιν προηγούμενης άδειας δικαστικής αρχής, εν προκειμένω της εισαγγελικής αρχής, η οποία, αφενός, είναι επιφορτισμένη να εκπροσωπεί το κράτος, να προασπίζεται τα συμφέροντα που ορίζει ο νόμος, να ασκεί ποινικές διώξεις βάσει της αρχής της νομιμότητας και να προασπίζεται τη δημοκρατική νομιμότητα κατά τα προβλεπόμενα στο Σύνταγμα και, αφετέρου, ενεργεί ανεξάρτητα από τα λοιπά όργανα της κεντρικής, περιφερειακής και τοπικής διοίκησης;»

19. Με απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων C-258/23, C-259/23 και C-260/23 προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως. Οι διάδικοι στις υποθέσεις των κύριων δικών, η Πορτογαλική, η Τσεχική και η Ελληνική Κυβέρνηση, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις, δυνάμει του άρθρου 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

IV. Ανάλυση

20. Σύμφωνα με το αίτημα του Δικαστηρίου, οι παρούσες προτάσεις θα επικεντρωθούν αποκλειστικά στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα. Εντούτοις, δεδομένου ότι η απάντηση στο εν λόγω ερώτημα εξαρτάται, κατά λογική αναγκαιότητα, από τις απαντήσεις που θα δοθούν στα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα, τα συγκεκριμένα ερωτήματα πρέπει να εξεταστούν συνοπτικά προτού εξεταστεί το τρίτο προδικαστικό ερώτημα. Πριν από την εξέταση αυτή, θα εκθέσω ορισμένες προκαταρκτικές παρατηρήσεις, οι οποίες αφορούν και τις τρεις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως.

[7] Στις τρεις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως, η διατύπωση των προδικαστικών ερωτημάτων είναι πανομοιότυπη, εξαιρουμένου του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος, όπου γίνεται, κατά περίπτωση, παραπομπή στο άρθρο 101 ή στο άρθρο 102 ΣΛΕΕ.

A. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

21. Επισημαίνεται, κατ' αρχάς, ότι δεν χωρεί αμφιβολία ότι ο Χάρτης έχει εφαρμογή στις διαφορές των κύριων δικών, οι οποίες αφορούν τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά τους ελέγχους που διενεργεί εθνική αρχή ανταγωνισμού στο πλαίσιο ερευνών για παραβάσεις των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ[8].

22. Εν συνεχεία, πρέπει να διατυπώσω δύο παρατηρήσεις όσον αφορά το νομικό πλαίσιο των υπό κρίση συνεκδικαζόμενων υποθέσεων.

23. Όσον αφορά, κατά πρώτον, το εθνικό νομικό πλαίσιο, παρατηρώ ότι από τις γραπτές παρατηρήσεις των διαδίκων των κύριων δικών και της Επιτροπής προκύπτει ότι, με δύο αποφάσεις, της 16ης Μαρτίου 2023[9] και της 26ης Μαΐου 2023[10], αντιστοίχως, το Tribunal Constitucional (Συνταγματικό Δικαστήριο, Πορτογαλία) έκρινε αντισυνταγματικό τον κανόνα του άρθρου 18, παράγραφος 1, στοιχείο c, και του άρθρου 20, παράγραφος 1, του νόμου περί ανταγωνισμού, βάσει του οποίου η Αρχή Ανταγωνισμού προέβαινε σε έρευνα και κατάσχεση «ανοικτών», δηλαδή επισημασμένων ως «αναγνωσμένων», ηλεκτρονικών μηνυμάτων, με απλή άδεια της εισαγγελικής αρχής (στο εξής: αποφάσεις του 2023). Με τις εν λόγω αποφάσεις, το Tribunal Constitucional (Συνταγματικό Δικαστήριο), αφενός, απέρριψε τη διάκριση μεταξύ ανοικτών/αναγνωσμένων ηλεκτρονικών μηνυμάτων, τα οποία θεωρούνταν ότι συνιστούν απλά «έγγραφα», και κλειστών/μη αναγνωσμένων ηλεκτρονικών μηνυμάτων, τα οποία θεωρούνταν ότι εμπίπτουν αντιθέτως στην έννοια της «αλληλογραφίας», διάκριση στην οποία είχαν βασιστεί τα πορτογαλικά δικαστήρια για να δικαιολογήσουν τη νομιμότητα της κατάσχεσης από την Αρχή Ανταγωνισμού ηλεκτρονικών μηνυμάτων της πρώτης κατηγορίας με τη σύμφωνη γνώμη μόνον της εισαγγελικής αρχής[11]. Το Tribunal Constitucional (Συνταγματικό Δικαστήριο) έκρινε ότι όλα τα ηλεκτρονικά μηνύματα, ανοικτά ή κλειστά, απολαύουν των εγγυήσεων που προβλέπονται στο άρθρο 34 του Συντάγματος, έως το χρονικό σημείο κατά το οποίο αποθηκεύονται σε τόπο στον οποίο έχει πρόσβαση μόνον ο αποδέκτης τους[12]. Αφετέρου, το Tribunal Constitucional (Συνταγματικό Δικαστήριο) έκρινε ότι η έρευνα και η κατάσχεση ηλεκτρονικών μηνυμάτων κατά τη διάρκεια των ελέγχων που διενήργησε η Αρχή Ανταγωνισμού για να συλλέξει αποδεικτικά στοιχεία στο πλαίσιο διαδικασιών λόγω παράβασης των εθνικών και ενωσιακών κανόνων ανταγωνισμού ήταν πράξεις που ενέπιπταν μεν στην εξαίρεση του άρθρου 34, παράγραφος 4, in fine, του Συντάγματος, πλην όμως μόνον ο ανακριτής μπορούσε να χορηγήσει άδεια για τη διενέργειά τους[13]. Μολονότι το αιτούν δικαστήριο δεν μνημονεύει τις ως άνω αποφάσεις –εκ των οποίων μόνον η πρώτη είναι προγενέστερη των υπό κρίση αιτήσεων προδικαστικής αποφάσεως[14] – από τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν στο Δικαστήριο οι διάδικοι των κύριων δικών προκύπτει, μεταξύ άλλων, ότι η κρίση του Tribunal Constitucional (Συνταγματικού Δικαστηρίου) περί αντισυνταγματικότητας εντάσσεται στο νομικό και πραγματικό πλαίσιο βάσει του οποίου το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε να υποβάλει τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως στο

8 Βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 3ης Απριλίου 2019, Powszechny Zakład Ubezpieczeń na Życie (C-617/17, EU:C:2019:283, σκέψη 36).

9 Απόφαση αριθ. 91/2023, υπόθεση αριθ. 559/2020 (στο εξής: απόφαση αριθ. 91/2023).

10 Απόφαση αριθ. 314/2023, υπόθεση αριθ. 145/2021.

11 Η διαφορετική φύση των ανοικτών και των κλειστών μηνυμάτων έχει αποτελέσει αντικείμενο ευρείας συζήτησης στην πορτογαλική νομολογία και θεωρία, όπως επισημαίνει μεταξύ άλλων η Πορτογαλική Κυβέρνηση. Ειδικότερα, η Πορτογαλική Κυβέρνηση εκθέτει ότι, έως πολύ πρόσφατα, τα πορτογαλικά δικαστήρια εκτιμούσαν ότι, σε περίπτωση κατάσχεσης ανοικτών/αναγνωσμένων ηλεκτρονικών μηνυμάτων, η Αρχή Ανταγωνισμού δεν παρενέβαινε στη διαδικασία επικοινωνίας και «αλληλογραφίας» και, επομένως, τα εν λόγω μηνύματα ενέπιπταν στην έννοια του «εγγράφου».

12 Βλ. απόφαση αριθ. 91/2023 (σκέψεις 15 έως 18 του σκεπτικού).

13 Βλ. απόφαση αριθ. 91/2023 (σκέψεις 19 επ. του σκεπτικού).

14 Εντούτοις, η πρώτη από τις ως άνω αποφάσεις περιλήφθηκε στις δικογραφίες των υποθέσεων των κύριων δικών που διαβιβάστηκαν στη Γραμματεία του Δικαστηρίου.

Δικαστήριο. Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνεται ότι το Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão (δικαστήριο ανταγωνισμού, ρυθμίσεως και εποπτείας της αγοράς) υπέβαλε, τον Απρίλιο του 2024, δύο νέες αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως με τα ίδια κατ' ουσίαν προδικαστικά ερωτήματα, στις οποίες εκθέτει λεπτομερώς τις αποφάσεις του 2023, καθώς και τις συνέπειές τους όσον αφορά τις εξουσίες ελέγχου και κατάσχεσης που διαθέτει η Αρχή Ανταγωνισμού [15].

24. Όσον αφορά, κατά δεύτερον, το νομικό πλαίσιο της Ένωσης, επισημαίνεται ότι δεν είναι βέβαιο ότι η οδηγία 2019/1 έχει εφαρμογή σε όλες τις διαδικασίες των κύριων δικών. Η εν λόγω οδηγία άρχισε όντως να ισχύει στις 3 Φεβρουαρίου 2019 σύμφωνα με το άρθρο 36 και, όπως προκύπτει από το άρθρο 34, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, τα κράτη μέλη έπρεπε να θέσουν σε ισχύ τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που απαιτούνταν για να συμμορφωθούν με την οδηγία έως τις 4 Φεβρουαρίου 2021. Εν πάση περιπτώσει, όπως θα εκθέσω στη συνέχεια της ανάλυσής μου, η συγκεκριμένη οδηγία δεν είναι άμεσα λυσιτελής, τουλάχιστον όσον αφορά την απάντηση που πρέπει να δοθεί στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα, στο οποίο επικεντρώνονται οι παρούσες προτάσεις.

25. Τούτου λεχθέντος, πρέπει να εξεταστούν εν συντομία τα επιχειρήματα που προέβαλαν οι προσφεύγουσες των κύριων δικών με σκοπό να αμφισβητήσουν το παραδεκτό των αιτήσεων προδικαστικής αποφάσεως.

26. Στην υπόθεση C-258/23, η IMI υποστηρίζει ότι, δεδομένου ότι το αιτούν δικαστήριο δεν γνωστοποίησε στο Δικαστήριο την απόφαση αριθ. 91/2023, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν διασφαλίζει ότι η απάντηση που θα δώσει το Δικαστήριο θα είναι όσο το δυνατόν πιο πλήρης και χρήσιμη. Συναφώς, επισημαίνεται ότι, με την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει την έκταση της προστασίας που παρέχει το άρθρο 7 του Χάρτη κατά μέτρων όπως τα επίμαχα στην υπόθεση της κύριας δίκης, σε πλαίσιο το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης. Επομένως, η χρησιμότητα της ζητηθείσας ερμηνείας για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης δεν μπορεί να αμφισβητηθεί, τουλάχιστον χωρίς υπέρβαση των ορίων της αμφισβήτησης του παραδεκτού και μόνον της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως και εξέταση της υπόθεσης επί της ουσίας.

27. Στην υπόθεση C-259/23, η Synlabhealth υποστηρίζει ότι στις αποφάσεις περί παραπομπής έχουν παραλειφθεί πλείονα πραγματικά περιστατικά, τα οποία είναι ουσιώδη για την κατανόηση της διαφοράς [16], καθώς και οι σχετικές νομικές διατάξεις. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, την οποία απηχεί το άρθρο 94, στοιχεία α′ και β′, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, η ανάγκη να δοθεί ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης η οποία να είναι χρήσιμη για τον εθνικό δικαστή απαιτεί να ορίσει αυτός το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα ερωτήματα που υποβάλλει ή, τουλάχιστον, να εξηγήσει τις πραγματικές περιστάσεις στις οποίες στηρίζονται τα ερωτήματα αυτά [17]. Κατά τη γνώμη μου, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στην υπόθεση C-259/23 πληροί τις ως άνω απαιτήσεις. Αφενός, περιέχει επαρκή στοιχεία ώστε το Δικαστήριο να μπορεί να κατανοήσει τόσο το νομικό και πραγματικό πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης όσο και την έννοια και το περιεχόμενο των υποβληθέντων προδικαστικών ερωτημάτων. Αφετέρου, το ζήτημα αν, όπως υποστηρίζει η Synlabhealth, η Αρχή Ανταγωνισμού υπερέβη τα όρια της άδειας της εισαγγελικής αρχής, όταν διενήργησε τους ελέγχους και τις κατασχέσεις στους χώρους της εν λόγω εταιρίας, εμπίπτει στην

[15] Οι ως άνω αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως αποτελούν αντικείμενο των υποθέσεων C-132/24, Apap κ.λπ., και C-195/24, Blueotter κ.λπ.

[16] Η SIBS προβάλλει το ίδιο επιχείρημα στην υπόθεση C-260/23.

[17] Βλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, European Superleague Company (C-333/21, EU:C:2023:1011, σκέψη 59).

εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και, επομένως, στην αποκλειστική αρμοδιότητα του αιτούντος δικαστηρίου [18]. Η Synlabhealth υποστηρίζει επίσης ότι δεν έτυχε ακρόασης σχετικά με τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα, κατά παράβαση των δικονομικών απαιτήσεων του πορτογαλικού δικαίου, λόγος για τον οποίο άσκησε προσφυγή κατά της απόφασης περί παραπομπής [19]. Η Synlabhealth ζητεί από το Δικαστήριο να αναστείλει τη διαδικασία έως ότου εκδοθεί απόφαση επί της εν λόγω προσφυγής. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο προδικαστικής διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, δεν απόκειται στο Δικαστήριο, λαμβανομένης υπόψη της κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ αυτού και του εθνικού δικαστηρίου, να εξακριβώσει αν η απόφαση περί παραπομπής εκδόθηκε σύμφωνα με τους κανόνες περί οργάνωσης των δικαστηρίων και τους δικονομικούς κανόνες του εθνικού δικαίου. Συνεπώς, το Δικαστήριο δεσμεύεται από την απόφαση περί παραπομπής που εξέδωσε δικαστήριο κράτους μέλους, εφόσον η απόφαση αυτή δεν έχει εξαφανιστεί κατόπιν άσκησης μέσου ένδικης προστασίας που ενδεχομένως προβλέπει το εθνικό δίκαιο [20]. Επομένως, το αίτημα της Synlabhealth πρέπει να απορριφθεί. Τέλος, χάριν πληρότητας, επισημαίνεται ότι, με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η Synlabhealth προβάλλει προσβολή του δικαιώματός της συμμετοχής στη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, στο μέτρο που δεν της κοινοποιήθηκε η απόφαση του Προέδρου περί συνεκδικάσεως της υπόθεσης C-259/23 με τις υποθέσεις C-258/23 και C-260/23, ούτε τις κοινοποιήθηκαν οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως στις δύο τελευταίες συνεκδικαζόμενες υποθέσεις. Συναφώς, υπογραμμίζεται ότι το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το άρθρο 96, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου περιέχουν εξαντλητική απαρίθμηση των ενδιαφερομένων που μπορούν να υποβάλουν παρατηρήσεις στο πλαίσιο προδικαστικής διαδικασίας. Επομένως, το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί να επεκταθεί σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα που δεν μνημονεύονται ρητώς [21]. Επιπλέον, οι «διάδικοι της κύριας δίκης» καθορίζονται, κατά το άρθρο 97, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, από το αιτούν δικαστήριο σύμφωνα με τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες. Δεδομένου, όμως, ότι η Synlabhealth δεν είναι διάδικος των διαφορών στις υποθέσεις C-258/23 και C-260/23, δεν έχει το δικαίωμα να υποβάλει παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου στις εν λόγω υποθέσεις. Το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από το γεγονός ότι το Δικαστήριο αποφάσισε να συνεκδικάσει, λόγω συνάφειας, πλείονες αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 54 του Κανονισμού Διαδικασίας του.

28. Στην υπόθεση C-260/23, η SIBS υποστηρίζει, αφενός, ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως υποβλήθηκε σε χρόνο κατά τον οποίο τα πραγματικά περιστατικά δεν είχαν ακόμη εξακριβωθεί ούτε συζητηθεί και, αφετέρου, ότι τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα είναι αλυσιτελή σε σχέση με το αντικείμενο της διαφοράς, το οποίο προϋποθέτει την εκτίμηση της νομιμότητας των επίμαχων μέτρων σε σχέση με το πορτογαλικό δίκαιο και όχι με τον Χάρτη. Όσον αφορά το πρώτο επιχείρημα, υπενθυμίζεται ότι απόκειται στο εθνικό δικαστήριο να αποφασίσει σε ποιο στάδιο της διαδικασίας πρέπει να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο [22]. Συνεπώς, το ανωτέρω επιχείρημα είναι απορριπτέο. Το ίδιο ισχύει όσον αφορά το δεύτερο επιχείρημα, το οποίο βασίζεται σε ισχυρισμούς που απαιτούν εξέταση επί της ουσίας των προδικαστικών ερωτημάτων.

[18] Πρβλ. απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2024, Global Ink Trade (C-537/22, EU:C:2024:6, σκέψη 40).

[19] Επισημαίνεται ότι τέτοια προσφυγή έχει επίσης ασκήσει η SIBS.

[20] Βλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, Krajowa Rada Sądownictwa (Εξακολούθηση άσκησης δικαστικών καθηκόντων) (C-718/21, EU:C:2023:1015, σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[21] Πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, Orizzonte Salute (C-61/14, EU:C:2015:655, σκέψη 31).

[22] Πρβλ. απόφαση της 17ης Ιουλίου 2008, Coleman (C-303/06, EU:C:2008:415, σκέψη 29).

Β. Επί των δύο πρώτων προδικαστικών ερωτημάτων

29. Όπως προεξέθεσα, θα εξετάσω συνοπτικά τα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα, τα οποία προηγούνται λογικά του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος.

30. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν ηλεκτρονικά μηνύματα επαγγελματικού χαρακτήρα, τα οποία ανταλλάχθηκαν μεταξύ υπαλλήλων και διευθυντικών στελεχών επιχείρησης μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της επιχείρησης, εμπίπτουν στην έννοια των «επικοινωνιών» [23] κατά το άρθρο 7 του Χάρτη. Κατά τη γνώμη μου, στο συγκεκριμένο ερώτημα, το οποίο εκτιμώ ότι υποβάλλεται παραδεκτώς παρά τα επιχειρήματα περί του αντιθέτου της IMI [24], πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση.

31. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, παραπέμποντας στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΔΔΑ), με την απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2015, WebMindLicenses [25], το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η κατάσχεση ηλεκτρονικών μηνυμάτων στο πλαίσιο έρευνας διενεργούμενης στην επαγγελματική ή εμπορική εγκατάσταση φυσικού προσώπου ή στις εγκαταστάσεις εμπορικής εταιρίας συνιστά παρέμβαση στην άσκηση του δικαιώματος σεβασμού της αλληλογραφίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 8, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ [26] και, επομένως, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 52, παράγραφος 3, του Χάρτη, στην άσκηση του αντίστοιχου δικαιώματος που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη [27]. Η κρίση αυτή ισχύει για την κατάσχεση που πραγματοποιείται στο πλαίσιο τόσο ποινικής όσο και διοικητικής διαδικασίας [28]. Εξάλλου, ο χαρακτηρισμός των ηλεκτρονικών μηνυμάτων ως «αλληλογραφίας» κατά την έννοια του άρθρου 8, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ και ως «επικοινωνιών» κατά την έννοια του άρθρου 7 του Χάρτη είναι ανεξάρτητος από το κατά πόσον τα εν λόγω μηνύματα είχαν παραληφθεί από τον παραλήπτη τους, είχαν αναγνωσθεί ή όχι, ή είχαν διαγραφεί, ή από το γεγονός ότι η επικοινωνία εστάλη από επαγγελματικούς χώρους ή επαγγελματικό

[23] Επισημαίνεται ότι ο όρος «αλληλογραφία», που χρησιμοποιείται στη διατύπωση του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος και περιεχόταν στο αρχικό κείμενο του άρθρου 7 του Χάρτη, αντικαταστάθηκε το 2007 από τον όρο «επικοινωνίες», προκειμένου να ληφθεί υπόψη η εξέλιξη της τεχνολογίας: βλ. επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (ΕΕ 2007, C 303, σ. 17).

[24] Όσον αφορά, πρώτον, το επιχείρημα της IMI ότι το πρώτο προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο λόγω μη μνείας από το αιτούν δικαστήριο της απόφασης αριθ. 91/2023, παραπέμπω στις παρατηρήσεις που εξέθεσα στο σημείο 26 των παρουσών προτάσεων. Όσον αφορά, δεύτερον, το επιχείρημα ότι το πρώτο προδικαστικό ερώτημα δεν αφήνει περιθώριο για «καμία εύλογη αμφιβολία», υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, μια τέτοια περίσταση μπορεί, το πολύ, να απαλλάξει το εθνικό δικαστήριο που αποφαίνεται σε τελευταίο βαθμό από την υποχρέωση υποβολής αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, πλην όμως δεν καταδεικνύει το απαράδεκτο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως· βλ. απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 2023, Confédération paysanne κ.λπ. (Τυχαία in vitro μεταλλαξιογένεση) (C-688/21, EU:C:2023:75, σκέψεις 35 και 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Βλ., επίσης, απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2024, Croce Rossa Italiana κ.λπ. (C-389/22, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2024:77, σκέψη 52).

[25] Απόφαση C-419/14 (στο εξής: απόφαση WebMindLicenses, EU:C:2015:832).

[26] Το άρθρο 8, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ ορίζει ότι «[π]αν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του».

[27] Βλ. απόφαση WebMindLicenses (σκέψεις 70 έως 73). Το Δικαστήριο βασίστηκε στις αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 16ης Δεκεμβρίου 1992, Niemietz κατά Γερμανίας (CE:ECHR:1992:1216JUD001371088, § 29 έως 31), της 16ης Απριλίου 2002, Société Colas Est και λοιποί κατά Γαλλίας (CE:ECHR:2002:0416JUD003797197, § 40 έως 41), και της 2ας Απριλίου 2015, Vinci Construction και GTM Génie Civil et Services κατά Γαλλίας (CE:ECHR:2015:0402JUD006362910, § 63)· βλ., πιο πρόσφατα, απόφαση του ΕΔΔΑ της 4ης Απριλίου 2023, UAB Kesko Senukai Lituanie κατά Λιθουανίας (CE:ECHR:2023:0404JUD001916219, § 109).

[28] Μολονότι η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση WebMindLicenses αφορούσε ηλεκτρονικά μηνύματα που κατασχέθηκαν στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, εντούτοις το Δικαστήριο διευκρίνισε, με την εν λόγω απόφαση, ότι η «χρησιμοποίησή» τους στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας συνιστούσε καθαυτή περιορισμό της άσκησης του δικαιώματος το οποίο διασφαλίζει το άρθρο 7 του Χάρτη (βλ. σκέψη 80).

εξοπλισμό[29] ή μέσω επαγγελματικού ηλεκτρονικού ταχυδρομείου[30] ή από το γεγονός ότι η διεύθυνση του αποστολέα ή του παραλήπτη είναι διεύθυνση νομικού προσώπου[31] ή, ακόμη, από το αν το περιεχόμενό τους έχει ή όχι ιδιωτικό χαρακτήρα[32]. Επομένως, το γεγονός ότι, λόγω του περιεχομένου του, ένα μήνυμα μπορεί να χαρακτηριστεί ως «επαγγελματικό» δεν του στερεί την προστασία την οποία το άρθρο 7 του Χάρτη παρέχει στις επικοινωνίες. Τέλος, η εν λόγω προστασία δεν αφορά μόνον το περιεχόμενο των ηλεκτρονικών μηνυμάτων, αλλά εκτείνεται επίσης στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν την παραγόμενη κίνηση μέσω των μηνυμάτων, τα οποία προστατεύονται επίσης από το άρθρο 8 του Χάρτη[33].

32. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν το άρθρο 7 του Χάρτη αντιτίθεται στην κατάσχεση, από εθνική αρχή ανταγωνισμού, κατά τη διάρκεια ελέγχου στους εμπορικούς χώρους επιχειρήσεων για τις οποίες υπάρχουν υπόνοιες παράβασης του άρθρου 101 ή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, ηλεκτρονικών μηνυμάτων επαγγελματικού χαρακτήρα που ανταλλάχθηκαν μεταξύ υπαλλήλων και διευθυντικών στελεχών των εν λόγω επιχειρήσεων. Στο ερώτημα αυτό πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να δοθεί αρνητική απάντηση.

33. Υπενθυμίζεται ότι, κατά το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, περιορισμοί στην άσκηση του δικαιώματος σεβασμού των επικοινωνιών που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη μπορούν να επιβληθούν μόνον εάν προβλέπονται από τον νόμο, σέβονται το βασικό περιεχόμενο του εν λόγω δικαιώματος και, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε σκοπούς γενικού συμφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων[34].

34. Εν προκειμένω, όσον αφορά, πρώτον, την προϋπόθεση της τήρησης της αρχής της νομιμότητας, επισημαίνεται ότι τα επίμαχα στις διαδικασίες των κύριων δικών μέτρα βασίζονται στα άρθρα 18 έως 21 του νόμου περί ανταγωνισμού.

35. Όσον αφορά, δεύτερον, τον σεβασμό του βασικού περιεχομένου του δικαιώματος στο απόρρητο των επικοινωνιών, υπογραμμίζεται ότι είναι αληθές ότι έρευνες και κατασχέσεις όπως οι επίμαχες στις διαδικασίες των κύριων δικών συνεπάγονται την πρόσβαση στο καθαυτό

[29] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 11ης Ιανουαρίου 2024, Arregui κατά Ισπανίας (CE:ECHR:2024:0111JUD004254118, § 31 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Με την απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2017, Bărbulescu κατά Ρουμανίας (CE:ECHR:2017:0905JUD006149608, § 74), η οποία αφορούσε ιδιωτικά μηνύματα που εστάλησαν από επαγγελματικό υπολογιστή, το ΕΔΔΑ διευκρίνισε ότι κανόνας που τίθεται από τον εργοδότη, με τον οποίο επιβάλλεται στους υπαλλήλους η υποχρέωση να απέχουν από κάθε προσωπική δραστηριότητα στον χώρο εργασίας τους, καθώς και η απαγόρευση χρήσης των πόρων της επιχείρησης για προσωπικούς σκοπούς, δεν ασκεί επιρροή στον χαρακτηρισμό των ως άνω μηνυμάτων ως «αλληλογραφίας» κατά το άρθρο 8, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ.

[30] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 3ης Απριλίου 2007, Copland κατά Ηνωμένου Βασιλείου (CE:ECHR:2007:0403JUD006261700, § 41 και 42).

[31] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 14ης Μαρτίου 2013, Bernh Larsen Holding AS και λοιποί κατά Νορβηγίας (CE:ECHR:2013:0314JUD002411708, § 106).

[32] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 5ης Σεπτεμβρίου 2017, Bărbulescu κατά Ρουμανίας (CE:ECHR:2017:0905JUD006149608, § 72 και 73), και απόφαση του ΕΔΔΑ της 16ης Δεκεμβρίου 1992, Niemietz κατά Γερμανίας (CE:ECHR:1992:1216JUD001371088, § 32 in fine).

[33] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 16ης Οκτωβρίου 2007, Wieser και Bicos Beteiligungen GmbH κατά Αυστρίας (CE:ECHR:2007:1016JUD007433601, § 45).

[34] Βλ. απόφαση WebMindLicenses (σκέψη 73).

περιεχόμενο των επικοινωνιών [35]. Εντούτοις, εν προκειμένω, από τις αποφάσεις περί παραπομπής προκύπτει ότι τα επίμαχα μέτρα αφορούν κατ' αρχήν μόνον μηνύματα σχετικά με το αντικείμενο της έρευνας, και τούτο με συγκεκριμένο τρόπο. Επιπλέον, όσον αφορά την παρέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού των επικοινωνιών των ενδιαφερόμενων φυσικών προσώπων, τα επίμαχα μέτρα φαίνεται να αφορούν μόνον πτυχές της επαγγελματικής ζωής τους και όχι την ιδιωτική και προσωπική τους σφαίρα. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου συνάγεται, πάντως, ότι η ύπαρξη προσβολής του βασικού περιεχομένου των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο άρθρο 7 του Χάρτη εκτιμάται περισσότερο ποσοτικά [36]. Επομένως, κατά τη γνώμη μου, με την επιφύλαξη των εξακριβώσεων που απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να διενεργήσει, η δεύτερη προϋπόθεση του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη πληρούται επίσης εν προκειμένω, τα δε μέτρα από τα οποία ανέκυψαν οι διαδικασίες των κύριων δικών δεν θίγουν το βασικό περιεχόμενο του δικαιώματος σεβασμού των επικοινωνιών των ενδιαφερόμενων φυσικών ή νομικών προσώπων.

36. Όσον αφορά, τρίτον, τους επιδιωκόμενους σκοπούς, σκοπός των παρεμβάσεων στην άσκηση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο άρθρο 7 του Χάρτη, οι οποίες απορρέουν από τους ελέγχους και τις κατασχέσεις που διενεργούν οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού όταν εφαρμόζουν, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, και το άρθρο 5 του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 [37], τα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ, είναι ο εντοπισμός πρακτικών που αντιβαίνουν στις εν λόγω διατάξεις. Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι τα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ είναι διατάξεις δημοσίας τάξεως οι οποίες απαγορεύουν τις συμπράξεις και τις καταχρήσεις δεσπόζουσας θέσης, αντιστοίχως, και επιδιώκουν τον απαραίτητο για τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς σκοπό της διασφάλισης της μη στρέβλωσης του ανταγωνισμού στην εν λόγω αγορά [38].

37. Όσον αφορά, τέταρτον, την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, υπενθυμίζεται ότι η εν λόγω αρχή επιτάσσει οι περιορισμοί που μπορούν να επιβληθούν σε δικαιώματα και ελευθερίες που κατοχυρώνονται στον Χάρτη να μην υπερβαίνουν τα όρια αυτού που είναι πρόσφορο και αναγκαίο για την επίτευξη των επιδιωκόμενων θεμιτών σκοπών, εξυπακουομένου ότι, όταν υφίσταται δυνατότητα επιλογής μεταξύ περισσότερων κατάλληλων μέτρων, πρέπει να επιλέγεται το λιγότερο επαχθές. Επιπλέον, σκοπός γενικού συμφέροντος δεν μπορεί να επιδιωχθεί χωρίς να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι πρέπει να συμβιβάζεται με τα θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία αφορά το μέτρο, μέσω ισόρροπης στάθμισης μεταξύ, αφενός, του σκοπού γενικού συμφέροντος και, αφετέρου, των οικείων δικαιωμάτων, προκειμένου να διασφαλισθεί ότι οι προκαλούμενες από το μέτρο δυσχέρειες δεν είναι υπέρμετρες σε σχέση με τους επιδιωκόμενους σκοπούς. Επομένως, κατά την εκτίμηση της δυνατότητας δικαιολόγησης ενός περιορισμού των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο άρθρο 7 του Χάρτη πρέπει να

[35] Υπενθυμίζεται ότι, με την απόφαση της 8ης Απριλίου 2014, Digital Rights Ireland κ.λπ. (C-293/12 και C-594/12, EU:C:2014:238), το Δικαστήριο έκρινε κατ' ουσίαν ότι η υποχρέωση διατήρησης των δεδομένων που επιβάλλεται με την οδηγία 2006/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2006, για τη διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθεσίμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/ΕΚ (ΕΕ 2006, L 105, σ. 54), δεν ήταν τόσο σοβαρή ώστε να θίγει το ουσιαστικό περιεχόμενο του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, δεδομένου ότι δεν επέτρεπε «να λαμβάνεται γνώση του περιεχομένου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών»· βλ. επίσης, όσον αφορά την οδηγία 2002/58/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες) (ΕΕ 2002, L 201, σ. 37), απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Tele2 Sverige και Watson κ.λπ. (C-203/15 και C-698/15, EU:C:2016:970, σκέψη 101).

[36] Πρβλ. γνωμοδότηση 1/15 (Συμφωνία PNR ΕΕ-Καναδά), της 26ης Ιουλίου 2017 (EU:C:2017:592, σκέψη 150), και απόφαση της 21ης Ιουνίου 2022, Ligue des droits humains (C-817/19, EU:C:2022:491, σκέψη 120), καθώς και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα G. Pitruzzella στη συγκεκριμένη υπόθεση (EU:C:2022:65, σημείο 93).

[37] Κανονισμός του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης (ΕΕ 2002, L 001, σ. 1).

[38] Βλ., σχετικά με το άρθρο 101 ΣΛΕΕ, απόφαση της 22ας Μαρτίου 2022, Nordzucker κ.λπ. (C-151/20, EU:C:2022:203, σκέψη 51 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και, σχετικά με το άρθρο 102 ΣΛΕΕ, απόφαση της 22ας Μαρτίου 2022, bpost (C-117/20, EU:C:2022:202, σκέψη 46 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

λαμβάνεται υπόψη η σοβαρότητα της παρέμβασης την οποία συνεπάγεται ένας τέτοιος περιορισμός και να ελέγχεται αν η σημασία του σκοπού γενικού συμφέροντος που επιδιώκεται με τον περιορισμό τελεί σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα αυτήν [39].

38. Εν προκειμένω, κατά τη γνώμη μου, η σημασία του σκοπού της προστασίας πραγματικού και όχι νοθευμένου ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά μπορεί να δικαιολογεί παρέμβαση, ακόμη και σοβαρή, στο δικαίωμα σεβασμού των επικοινωνιών των εταιριών, λαμβανομένου επίσης υπόψη ότι, όπως έχουν δεχθεί το ΕΔΔΑ και το Δικαστήριο, η δημόσια παρέμβαση μπορεί να είναι μεγαλύτερη όταν αφορά επαγγελματικούς ή εμπορικούς χώρους ή δραστηριότητες [40]. Εξάλλου, όπως ορθώς υπογραμμίζει η Επιτροπή, στο παρόν ψηφιακό πλαίσιο, η ηλεκτρονική αλληλογραφία συνιστά ένα από τα κύρια μέσα επικοινωνίας των επιχειρήσεων. Επομένως, οι διάφορες μορφές που μπορεί να προσλάβει η εν λόγω αλληλογραφία, όπως τα μηνύματα που ανταλλάσσονται μέσω επαγγελματικού ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, έχουν καταστεί συχνά αναντικατάστατα αποδεικτικά στοιχεία για τον εντοπισμό πρακτικών που περιορίζουν τον ανταγωνισμό [41]. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει, εξάλλου, ότι η έρευνα και η κατάσχεση ηλεκτρονικών μηνυμάτων από την Επιτροπή κατά την άσκηση των εξουσιών που της ανατίθενται με το άρθρο 20 του κανονισμού 1/2003 επιτρέπονται [42], υπό την προϋπόθεση ότι στον φάκελο της υπόθεσης περιλαμβάνονται μόνον τα κρίσιμα μηνύματα [43]. Ομοίως, από τη νομολογία του ΕΔΔΑ συνάγεται ότι τέτοια μέτρα δεν αποκλείονται εκ προοιμίου στο πλαίσιο διοικητικών διαδικασιών, όταν η παρέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού της αλληλογραφίας σχετίζεται με τη σημασία του επιδιωκόμενου θεμιτού σκοπού [44].

39. Λαμβανομένων υπόψη των παρατηρήσεων που προεκτέθηκαν, κατά τη γνώμη μου, το άρθρο 7 του Χάρτη δεν αντιτίθεται στην έρευνα και κατάσχεση, από εθνική αρχή ανταγωνισμού, ηλεκτρονικών μηνυμάτων που ανταλλάχθηκαν μέσω του εσωτερικού ηλεκτρονικού ταχυδρομείου επιχείρησης η οποία υποβλήθηκε σε έλεγχο των επαγγελματικών ή εμπορικών χώρων της στο πλαίσιο έρευνας σχετικά με παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού, εφόσον τα εν λόγω μηνύματα είναι κρίσιμα για το αντικείμενο του ελέγχου.

Γ. Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

40. Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν το άρθρο 7 του Χάρτη αντιτίθεται στη χορήγηση άδειας για την κατάσχεση, εκ μέρους εθνικής αρχής ανταγωνισμού, ηλεκτρονικών μηνυμάτων που ανταλλάχθηκαν μεταξύ υπαλλήλων και διευθυντικών στελεχών επιχείρησης κατά τη διάρκεια ελέγχου στους επαγγελματικούς ή εμπορικούς χώρους της επιχείρησης, στο πλαίσιο έρευνας για παράβαση των άρθρων 101 ή 102 ΣΛΕΕ, από οντότητα όπως η εισαγγελική αρχή στο

[39] Πρβλ. απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Orde van Vlaamse Balies κ.λπ. (C-694/20, EU:C:2022:963, σκέψη 41 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[40] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 16ης Δεκεμβρίου 1992, Niemietz κατά Γερμανίας (CE:ECHR:1992:1216JUD001371088, § 31)· βλ., επίσης, απόφαση της 18ης Ιουνίου 2015, Deutsche Bahn κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-583/13 P, EU:C:2015:404, σκέψη 20).

[41] Πρβλ. αιτιολογική σκέψη 32 και άρθρο 32 της οδηγίας 2019/1, όπου ο νομοθέτης της Ένωσης περιέλαβε τα ηλεκτρονικά μηνύματα στα στοιχεία που γίνονται δεκτά ως αποδεικτικά στοιχεία ενώπιον εθνικής αρχής ανταγωνισμού.

[42] Βλ. αποφάσεις της 16ης Ιουλίου 2020, Nexans France και Nexans κατά Επιτροπής (C-606/18 P, EU:C:2020:571, σκέψεις 56 έως 64), και της 30ής Ιανουαρίου 2020, České dráhy κατά Επιτροπής (C-538/18 P και C-539/18 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2020:53, σκέψεις 101 έως 104).

[43] Πρβλ. αποφάσεις της 24ης Σεπτεμβρίου 2020, Prysmian και Prysmian Cavi e Sistemi κατά Επιτροπής (C-601/18 P, EU:C:2020:751, σκέψεις 58 και 59), και της 30ής Ιανουαρίου 2020, České dráhy κατά Επιτροπής (C-538/18 P και C-539/18 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2020:53, σκέψη 99 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[44] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 14ης Μαρτίου 2013, Bernh Larsen Holding AS και λοιποί κατά Νορβηγίας (CE:ECHR:2013:0314JUD002411708, § 172 έως 175), όπου επρόκειτο περί ελέγχων για φορολογικούς σκοπούς.

πορτογαλικό δίκαιο, η οποία είναι ανεξάρτητη και επιφορτισμένη να εκπροσωπεί το κράτος και να ασκεί ποινικές διώξεις για το γενικό συμφέρον, καθώς και να προασπίζεται τη δημοκρατική νομιμότητα κατά τα οριζόμενα στο Σύνταγμα.

41. Για να δοθεί απάντηση στο ως άνω ερώτημα, πρέπει κατ' αρχάς να υπομνησθεί εν συντομία η νομολογία του ΕΔΔΑ και του Δικαστηρίου όσον αφορά τις έρευνες και τις κατασχέσεις στους επαγγελματικούς χώρους, ώστε να καθοριστούν τα προβλεπόμενα από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ και από το άρθρο 7 του Χάρτη, αντιστοίχως, πρότυπα προστασίας από τέτοιες παρεμβάσεις στο δικαίωμα, μεταξύ άλλων, σεβασμού της αλληλογραφίας των εταιριών.

42. Όσον αφορά το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, πρέπει να υπομνησθεί κατ' αρχάς ότι από τη νομολογία του ΕΔΔΑ προκύπτει ότι η προβλεπόμενη από το εν λόγω άρθρο προστασία μπορεί να εκτείνεται σε ορισμένους εμπορικούς χώρους και ότι τα μέτρα έρευνας και κατάσχεσης στους εν λόγω χώρους συνιστούν παρεμβάσεις στο δικαίωμα των οικείων εταιριών στον σεβασμό της «κατοικίας» και της «αλληλογραφίας» [45]. Εντούτοις, όπως προεξέθεσα, το ΕΔΔΑ έχει διευκρινίσει ότι, όταν πρόκειται περί επαγγελματικών ή εμπορικών χώρων ή δραστηριοτήτων, η δημόσια παρέμβαση μπορεί να είναι μεγαλύτερη από ό,τι σε άλλες περιπτώσεις [46]. Επιπλέον, το περιθώριο εκτίμησης που καταλείπεται στα κράτη για να κρίνουν την αναγκαιότητα παρέμβασης είναι ευρύτερο όταν το μέτρο αφορά τα νομικά πρόσωπα και όχι τους ιδιώτες [47]. Επισημαίνεται, εν συνεχεία, ότι από την ανάλυση των σχετικών αποφάσεων του ΕΔΔΑ συνάγεται ότι το ΕΔΔΑ εξετάζει τη συμμόρφωση, προς το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, των μέτρων έρευνας και κατάσχεσης στους χώρους των εταιριών βάσει συνολικής εκτίμησης όλων των κρίσιμων στην οικεία υπόθεση νομικών και πραγματικών περιστάσεων, όπως, μεταξύ άλλων, η έκταση των εξουσιών που έχουν ανατεθεί στην αρμόδια αρχή, οι περιστάσεις υπό τις οποίες πραγματοποιείται η παρέμβαση και οι διάφορες εγγυήσεις που προβλέπονται από το οικείο νομικό σύστημα [48], εκ των οποίων η δυνατότητα εκ των υστέρων αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου [49], ειδικότερα, συνιστά, κατά το εν λόγω δικαστήριο, θεμελιώδη εγγύηση [50]. Το ΕΔΔΑ έχει υπογραμμίσει επίσης την αναγκαιότητα στάθμισης των παρεμβάσεων και της σημασίας του προστατευόμενου δημοσίου συμφέροντος [51]. Με την απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 2014, Delta Pekárny a.s. κατά Τσεχικής Δημοκρατίας [52], η οποία αφορούσε τον έλεγχο εγκαταστάσεων στο πλαίσιο πρακτικών που περιορίζουν τον ανταγωνισμό, το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ρητώς ότι, όσον αφορά τις επιτόπιες έρευνες στους χώρους εταιρίας, η έλλειψη προηγούμενης χορήγησης άδειας για τη διενέργεια ελέγχου από δικαστή μπορεί να αντισταθμιστεί από τον εκ των υστέρων δικαστικό έλεγχο της νομιμότητας και της αναγκαιότητας ενός τέτοιου μέτρου διεξαγωγής αποδείξεων, υπό την προϋπόθεση ότι ο έλεγχος αυτός είναι αποτελεσματικός υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις της εκάστοτε εξεταζόμενης υπόθεσης. Τούτο προϋποθέτει ότι οι ενδιαφερόμενοι δύνανται να εξασφαλίσουν αποτελεσματικό

[45] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 4ης Απριλίου 2023, UAB Kesko Senukai κατά Λιθουανίας (CE:ECHR:2023:0404JUD001916219, § 109 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[46] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 16ης Δεκεμβρίου 1992, Niemietz κατά Γερμανίας (CE:ECHR:1992:1216JUD001371088, § 31).

[47] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 2ας Οκτωβρίου 2014, Delta Pekárny A.S. κατά Τσεχικής Δημοκρατίας (CE:ECHR:2014:1002JUD000009711, § 82 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[48] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 16ης Απριλίου 2002, Colas Est και λοιποί κατά Γαλλίας (CE:ECHR:2002:0416JUD003797197, § 48 και 49), και, όσον αφορά ιδίως την αλληλογραφία των εταιριών, απόφαση του ΕΔΔΑ της 14ης Μαρτίου 2013, Bernh Larsen Holding AS και λοιποί κατά Νορβηγίας (CE:ECHR:2013:0314JUD002411708, § 172 έως 174), απόφαση του ΕΔΔΑ της 23ης Ιουνίου 2022, Naumenco και Sia Rix Shipping κατά Λεττονίας (CE:ECHR:2022:0623JUD005080514, § 62), και απόφαση του ΕΔΔΑ της 4ης Απριλίου 2023, UAB Kesko Senukai κατά Λιθουανίας (CE:ECHR:2023:0404JUD001916219, § 113 και 118 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[49] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 4ης Απριλίου 2023, UAB Kesko Senukai κατά Λιθουανίας (CE:ECHR:2023:0404JUD001916219, § 113 και 117 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[50] Πρβλ. απόφαση της 18ης Ιουνίου 2015, Deutsche Bahn κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-583/13 P, EU:C:2015:404, σκέψη 32).

[51] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 14ης Μαρτίου 2013, Bernh Larsen Holding AS και λοιποί κατά Νορβηγίας (CE:ECHR:2013:0314JUD002411708, § 174).

[52] Απόφαση CE:ECHR:2014:1002JUD000009711, § 86 και 87 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία. Υπ' αυτή την έννοια, βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 19ης Ιανουαρίου 2017, Posevini κατά Βουλγαρίας (CE:ECHR:2017:0119JUD006363814, § 84).

δικαστικό έλεγχο του επίδικου μέτρου και της εκτέλεσής του, τόσο από νομικής όσο και από πραγματικής απόψεως, και ότι, σε περίπτωση που πραγματοποιήθηκε ήδη πράξη ελέγχου η οποία κρίνεται παράτυπη, τα διαθέσιμα ένδικα βοηθήματα καθιστούν δυνατή την εξασφάλιση προσήκουσας επανόρθωσης για τον ενδιαφερόμενο. Γενικά, καθ' ο μέτρο ενδιαφέρει για τους σκοπούς των υπό κρίση υποθέσεων, από τη νομολογία του ΕΔΔΑ προκύπτει ότι το θεμελιώδες δικαίωμα του απαραβίαστου της κατοικίας, όπως προστατεύεται από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, δεν θίγεται, σε περίπτωση διενέργειας ελέγχων στους χώρους των εταιριών, από την έλλειψη και μόνον προηγούμενης δικαστικής άδειας, εφόσον προβλέπονται πρόσφορες και επαρκείς εγγυήσεις κατά των καταχρήσεων όπως, μεταξύ άλλων, ο εκ των υστέρων πλήρης δικαστικός έλεγχος των επίμαχων μέτρων. Το ίδιο ισχύει για το δικαίωμα σεβασμού της αλληλογραφίας, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο αυτό, καθόσον το ζήτημα της κατάσχεσης των επικοινωνιών των εταιριών συνδέεται στενά, στη νομολογία του ΕΔΔΑ, με το ζήτημα των ερευνών που διενεργούνται στους χώρους τους [53].

43. Οι ίδιες αρχές περιέχονται στη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με το άρθρο 7 του Χάρτη. Συγκεκριμένα, με την απόφαση WebMindLicenses, η οποία αφορά την κατάσχεση ηλεκτρονικών μηνυμάτων στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, το Δικαστήριο έκρινε ότι, ελλείψει προηγούμενης δικαστικής άδειας, η προστασία των πολιτών κατά των αυθαίρετων προσβολών από δημόσια αρχή των δικαιωμάτων που διασφαλίζει το ως άνω άρθρο απαιτεί την πρόβλεψη αυστηρού νομικού πλαισίου και σαφώς συγκεκριμένων ορίων μιας τέτοιας κατάσχεσης. Το Δικαστήριο διευκρίνισε, αφενός, ότι η εν λόγω κατάσχεση μπορεί να είναι σύμφωνη προς το ως άνω άρθρο 7 μόνον αν η εσωτερική νομοθεσία και πρακτική παρέχουν πρόσφορες και επαρκείς εγγυήσεις κατά των καταχρήσεων και των αυθαίρετων ενεργειών και, αφετέρου, ότι η έλλειψη προηγούμενης δικαστικής εντολής μπορεί να αντισταθμιστεί, σε κάποιο βαθμό, με τη δυνατότητα του ατόμου το οποίο αφορά η κατάσχεση να ζητήσει a posteriori δικαστικό έλεγχο αφορώντα τόσο τη νομιμότητα όσο και την ανάγκη λήψης του σχετικού μέτρου, αυτός δε ο έλεγχος πρέπει να είναι αποτελεσματικός στο πλαίσιο των ειδικών συνθηκών της υπό κρίση υπόθεσης [54]. Όσον αφορά, ειδικότερα, τις εξουσίες ελέγχου της Επιτροπής, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι το σύστημα που έχει τεθεί σε εφαρμογή στην Ευρωπαϊκή Ένωση πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, όπως έχει ερμηνευθεί από το ΕΔΔΑ, καθώς και του άρθρου 7 του Χάρτη, η δε έλλειψη προηγούμενης δικαστικής άδειας δεν μπορεί, αφ' εαυτής, να συνεπάγεται την έλλειψη νομιμότητας ενός μέτρου ελέγχου που έλαβε η Επιτροπή. Το Δικαστήριο υπογράμμισε, μεταξύ άλλων, ότι το άρθρο 20 του κανονισμού 1/2003 προβλέπει τόσο ένα νομικό πλαίσιο για τις εν λόγω εξουσίες όσο και αυστηρούς περιορισμούς στην άσκησή τους και ορίζει ρητώς, στην παράγραφο 8, ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ασκεί τον έλεγχο νομιμότητας της απόφασης ελέγχου της Επιτροπής, ο δε έλεγχος του Δικαστηρίου αφορά τόσο τα νομικά όσο και τα πραγματικά ζητήματα και είναι, επομένως, πλήρης [55].

[53] Βλ. Guide sur l'article 8 de la CEDH, «Droit au respect de la vie privée et familiale, du domicile et de la correspondance» (Οδηγό σχετικά με το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, «δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και της αλληλογραφίας»), 2022, σημείο 602.

[54] Βλ. σκέψεις 77 και 78 της εν λόγω απόφασης.

[55] Πρβλ. απόφαση της 18ης Ιουνίου 2015, Deutsche Bahn κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-583/13 P, EU:C:2015:404, σκέψεις 29 έως 36)· βλ., επίσης, απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2013, Deutsche Bahn κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-289/11, T-290/11 και T-521/11, EU:T:2013:404, σκέψεις 74 έως 100)· σχετικά με το ζήτημα του κατά πόσον το σύνολο των διαθέσιμων μέσων ένδικης προστασίας κατά των μέτρων ελέγχου της Επιτροπής μπορεί να αντισταθμίσει τη μη διενέργεια προηγούμενου δικαστικού ελέγχου, βλ., επίσης, απόφαση της 9ης Μαρτίου 2023, Les Mousquetaires και ITM Entreprises κατά Επιτροπής (C-682/20 P, EU:C:2023:170, σκέψεις 57 επ.).

44. Είναι πρόδηλο ότι το επίπεδο προστασίας που διασφαλίζεται με το άρθρο 7 του Χάρτη, όπως έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο, επιβάλλεται κατά την άσκηση των εξουσιών έρευνας και κατάσχεσης των εθνικών αρχών ανταγωνισμού όταν εφαρμόζουν τα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ [56].

45. Επομένως, λαμβανομένων υπόψη των παρατηρήσεων που εκτέθηκαν στα σημεία 42 και 43 των παρουσών προτάσεων, διαπιστώνεται ότι το άρθρο 7 του Χάρτη δεν αντιτίθεται στη νομοθεσία κράτους μέλους δυνάμει της οποίας, στο πλαίσιο έρευνας σχετικά με εικαζόμενη παράβαση του άρθρου 101 ή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, η εθνική αρχή ανταγωνισμού μπορεί να ερευνήσει και να κατάσχει ηλεκτρονικά μηνύματα των οποίων το περιεχόμενο σχετίζεται με το αντικείμενο του ελέγχου χωρίς να διαθέτει προηγούμενη δικαστική άδεια, υπό την προϋπόθεση ότι έχει θεσπιστεί αυστηρό νομικό πλαίσιο για τις εξουσίες της εν λόγω αρχής και προβλέπονται πρόσφορες και επαρκείς εγγυήσεις κατά των καταχρήσεων και των αυθαίρετων ενεργειών όπως, μεταξύ άλλων, ο πλήρης εκ των υστέρων δικαστικός έλεγχος των επίμαχων μέτρων.

46. Εντούτοις, το ανωτέρω συμπέρασμα δεν αρκεί για να δοθεί πλήρης απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου. Συγκεκριμένα, το ερώτημα πρέπει να εξεταστεί επίσης από άλλη οπτική και να εξακριβωθεί αν το δίκαιο της Ένωσης αντιτίθεται στην εφαρμογή από κράτος μέλος, υπό περιστάσεις όπως οι επίμαχες στις διαδικασίες των κύριων δικών, εθνικού επιπέδου προστασίας του θεμελιώδους δικαιώματος σεβασμού των επικοινωνιών που διασφαλίζεται από το άρθρο 7 του Χάρτη, υψηλότερου από το προβλεπόμενο στην εν λόγω διάταξη, όπως έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο, μεταξύ άλλων επιβάλλοντας στην εθνική αρχή ανταγωνισμού την υποχρέωση να λάβει προηγούμενη δικαστική άδεια προκειμένου να προβεί σε ελέγχους και κατασχέσεις στους χώρους εταιρίας.

47. Συναφώς, παρατηρώ ότι ο Χάρτης εντάσσεται σε ένα σύστημα πολλαπλών επιπέδων προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρώπη και εφαρμόζεται παράλληλα, αφενός, με τους κανόνες και τις συμβάσεις διεθνούς δικαίου, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται ιδίως η ΕΣΔΑ, και, αφετέρου, με τα εθνικά συντάγματα. Στο πλαίσιο αυτό, σκοπός του άρθρου 53 του Χάρτη είναι να αποσαφηνίσει ότι ο Χάρτης δεν μπορεί να χρησιμοποιείται για να δικαιολογήσει αποδυνάμωση του επιπέδου προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων που αναγνωρίζουν το διεθνές δίκαιο, το δίκαιο της Ένωσης ή το δίκαιο των κρατών μελών. Επομένως, κατ' αρχήν, η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων την οποία παρέχει το συνταγματικό δίκαιο των κρατών μελών μπορεί να συνυπάρχει με εκείνη που διασφαλίζεται από τον Χάρτη, ο οποίος και μπορεί να τη συμπληρώνει [57].

48. Συγκεκριμένα, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, όταν, σε περίπτωση όπου η δράση των κρατών μελών δεν καθορίζεται εξ ολοκλήρου από το δίκαιο της Ένωσης, πρόκειται για εθνική διάταξη ή εθνικό μέτρο μέσω των οποίων το κράτος μέλος εφαρμόζει το δίκαιο αυτό κατά την έννοια του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη, είναι θεμιτό οι εθνικές αρχές και τα εθνικά δικαστήρια να εφαρμόζουν τα εθνικά πρότυπα προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, υπό την προϋπόθεση ότι η εφαρμογή τους δεν υπονομεύει ούτε το επίπεδο προστασίας που προβλέπει ο Χάρτης, όπως ερμηνεύεται από το Δικαστήριο, ούτε την υπεροχή, την ενότητα και την αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης [58].

[56] Η εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης περί ανταγωνισμού στηρίζεται σε ένα σύστημα παράλληλων αρμοδιοτήτων στο πλαίσιο του οποίου τόσο η Επιτροπή όσο και οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού μπορούν να εφαρμόζουν τα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ (βλ. απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 2017, Gasorba κ.λπ., C-547/16, EU:C:2017:891, σκέψη 23). Κατά την άσκηση των εν λόγω αρμοδιοτήτων, οι ως άνω αρχές οφείλουν να τηρούν τον Χάρτη και ιδίως το άρθρο 7 όσον αφορά τις εξουσίες ελέγχου.

[57] Πρβλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 24ης Ιουλίου 2023, Lin (C-107/23 PPU, EU:C:2023:606, σκέψη 115).

[58] Βλ. απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, Spiegel Online (C-516/17, EU:C:2019:625, σκέψη 21 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση της 24ης Ιουλίου 2023, Lin (C-107/23 PPU, EU:C:2023:606, σκέψη 110), και, προσφάτως, διάταξη της 9ης Ιανουαρίου 2024, Unitatea Administrativ Teritorială Județul Brașov (C-131/23, EU:C:2024:42, σκέψη 81).

49. Επομένως, η εφαρμογή εθνικών προτύπων προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε τομείς που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Χάρτη υπόκειται σε τρεις περιορισμούς.

50. Πρώτον, η εν λόγω εφαρμογή προϋποθέτει ότι η επίμαχη περίπτωση δεν ρυθμίζεται με εξαντλητικό τρόπο από το δίκαιο της Ένωσης. Όσον αφορά ειδικότερα την εφαρμογή από τα κράτη μέλη των διατάξεων οδηγίας, αυτή είναι νοητή μόνον όταν η οδηγία δεν προβαίνει σε πλήρη εναρμόνιση [59].

51. Εν προκειμένω, επισημαίνεται, αφενός, ότι σκοπός του άρθρου 20 του κανονισμού 1/2003 είναι η ρύθμιση αποκλειστικά και μόνον των εξουσιών ελέγχου της Επιτροπής και ότι δεν προκύπτει ούτε από το γράμμα της διάταξης αυτής, ούτε από το πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσεται, ούτε από τον σκοπό της ότι εφαρμόζεται επίσης στις εθνικές αρχές ανταγωνισμού [60]. Αφετέρου, ακόμη και αν γίνει δεκτό ότι το εν λόγω άρθρο έχει εφαρμογή στα επίμαχα πραγματικά περιστατικά των υποθέσεων των κύριων δικών, σκοπός της οδηγίας 2019/1 δεν είναι η πλήρης προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τις εξουσίες διενέργειας ελέγχων στους επαγγελματικούς χώρους και κατασχέσεων τις οποίες διαθέτουν οι αρχές ανταγωνισμού, μεταξύ άλλων όσον αφορά τις προϋποθέσεις από τις οποίες εξαρτάται το κύρος των αποφάσεων λήψης τέτοιων μέτρων. Επομένως, οι εν λόγω προϋποθέσεις υπάγονται στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, τα οποία μπορούν, κατ' αρχήν, να εφαρμόζουν ελεύθερα στις παρεμβάσεις που απορρέουν από τα ως άνω μέτρα τις συνταγματικές εγγυήσεις που προβλέπονται στην έννομη τάξη τους, περιλαμβανομένης της αναγκαιότητας προηγούμενης δικαστικής άδειας, με την επιφύλαξη της τήρησης του δικαίου της Ένωσης. Το άρθρο 6, παράγραφος 3, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αιτιολογικής σκέψης 31 της οδηγίας 2019/1, προβλέπει εξάλλου ρητώς ότι εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των απαιτήσεων της εθνικής νομοθεσίας όσον αφορά την προηγούμενη άδεια τέτοιων ελέγχων που χορηγείται από την εθνική δικαστική αρχή [61].

52. Δεύτερον, η εφαρμογή εθνικών προτύπων προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων δεν πρέπει να θίγει το επίπεδο προστασίας που προβλέπεται από τον Χάρτη. Στην έννομη τάξη της Ένωσης, ο Χάρτης καθορίζει το ελάχιστο επίπεδο προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που κατοχυρώνει και, επομένως, ούτε τα θεσμικά και λοιπά όργανα και οι οργανισμοί της Ένωσης ούτε τα κράτη μέλη, όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης, μπορούν να παρέχουν χαμηλότερο επίπεδο προστασίας.

53. Εν προκειμένω, συνεπώς, ένα κράτος μέλος μπορεί να προβλέπει ότι, σύμφωνα με τις εθνικές συνταγματικές διατάξεις που εγγυώνται το θεμελιώδες δικαίωμα σεβασμού της αλληλογραφίας, για την έρευνα και την κατάσχεση, από την εθνική αρχή ανταγωνισμού, ηλεκτρονικών μηνυμάτων κατά τη διάρκεια ελέγχων στους επαγγελματικούς χώρους επιχείρησης, στο πλαίσιο έρευνας που αφορά παραβάσεις του άρθρου 101 ή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, πρέπει να ληφθεί προηγουμένως άδεια από δικαστική αρχή, είτε πρόκειται για την εισαγγελική αρχή, που είναι επιφορτισμένη με την άσκηση ποινικών διώξεων για το γενικό συμφέρον, είτε πρόκειται για τον ανακριτή, υπό την προϋπόθεση ότι, εξεταζόμενες στο σύνολό τους, οι εγγυήσεις που συνοδεύουν τις απορρέουσες από τα μέτρα αυτά παρεμβάσεις στο εν λόγω θεμελιώδες δικαίωμα, περιλαμβανομένων των μέσων ένδικης προστασίας που διαθέτουν οι ενδιαφερόμενοι, παρέχουν ένα επίπεδο προστασίας του δικαιώματος τουλάχιστον ισοδύναμο με εκείνο που διασφαλίζεται από το άρθρο 7 του Χάρτη, όπως έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο.

[59] Βλ. απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, Funke Medien NRW (C-469/17, EU:C:2019:623, σκέψη 33).

[60] Βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2021, Whiteland Import Export (C-308/19, EU:C:2021:47, σκέψεις 35 έως 38).

[61] Επισημαίνεται ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν διακριτική ευχέρεια και στην περίπτωση που η οδηγία 2019/1 προβλέπει ότι η προηγούμενη άδεια είναι αναγκαία: βλ. άρθρο 7, παράγραφος 2, σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 34 της εν λόγω οδηγίας.

54. Τρίτον, η εφαρμογή εθνικών προτύπων προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων δεν πρέπει να θίγει την υπεροχή, την ενότητα και την αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης[62]. Συναφώς, το Δικαστήριο έχει απορρίψει κάθε ερμηνεία του άρθρου 53 του Χάρτη κατά την οποία ο Χάρτης θα παρείχε εν γένει σε κράτος μέλος τη δυνατότητα να εφαρμόσει το διασφαλιζόμενο από το Σύνταγμά του υψηλότερο επίπεδο προστασίας των εν λόγω δικαιωμάτων και να το αντιτάξει ενδεχομένως στην εφαρμογή διατάξεων του δικαίου της Ένωσης[63]. Επομένως, η δυνατότητα κράτους μέλους να εφαρμόσει τις εθνικές του συνταγματικές εγγυήσεις όσον αφορά τις έρευνες και τις κατασχέσεις στο πλαίσιο ερευνών σχετικών με παραβάσεις των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ, οι οποίες θα διασφάλιζαν επίπεδο προστασίας του θεμελιώδους δικαιώματος του σεβασμού της αλληλογραφίας υψηλότερο από το διασφαλιζόμενο από τον Χάρτη, εξαρτάται ιδίως από το κατά πόσον η εφαρμογή των εν λόγω εγγυήσεων μπορεί να θίξει την αποτελεσματικότητα της καταστολής των πρακτικών που περιορίζουν τον ανταγωνισμό εντός της Ένωσης. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, απόκειται στις αρχές ανταγωνισμού και στα δικαστήρια των κρατών μελών να εφαρμόζουν τα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ, όταν τα πραγματικά περιστατικά εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, και να διασφαλίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή των εν λόγω άρθρων προς το γενικό συμφέρον[64].

55. Το γεγονός όμως ότι, κατά το Σύνταγμα κράτους μέλους, όπως αυτό έχει ερμηνευθεί από το συνταγματικό δικαστήριο του συγκεκριμένου κράτους μέλους, η έρευνα και η κατάσχεση, από την εθνική αρχή ανταγωνισμού, ηλεκτρονικών μηνυμάτων, ακόμη και ανοικτών/αναγνωσμένων, κατά τη διάρκεια ελέγχων στους επαγγελματικούς χώρους επιχείρησης σε σχέση με την οποία υπάρχουν υπόνοιες εφαρμογής πρακτικών που περιορίζουν τον ανταγωνισμό, υπόκεινται στην προηγούμενη χορήγηση άδειας από ανακριτή δεν είναι καθαυτό ικανό να θέσει υπό αμφισβήτηση την αποτελεσματική εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ. Συγκεκριμένα, όπως προεξέθεσα στο σημείο 51 των παρουσών προτάσεων, από την οδηγία 2019/1 προκύπτει σαφώς ότι, κατά τον νομοθέτη της Ένωσης, η πρόβλεψη μηχανισμού προηγούμενης χορήγησης άδειας από τη δικαστική αρχή για την άσκηση των εξουσιών ελέγχου των εθνικών αρχών ανταγωνισμού εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, η δε επίμαχη οδηγία προβλέπει άλλωστε ρητώς, στο άρθρο 6, παράγραφος 3, τη δυνατότητα των κρατών μελών να προβλέψουν ότι απαιτείται τέτοια άδεια.

56. Η Αρχή Ανταγωνισμού υποστηρίζει ότι η ερμηνεία του Tribunal Constitucional (Συνταγματικού Δικαστηρίου) όχι μόνον θέτει υπό αμφισβήτηση τη δυνατότητα χρησιμοποίησης, ως αποδεικτικών μέσων, των ηλεκτρονικών μηνυμάτων τα οποία κατασχέθηκαν κατά τη διάρκεια των ερευνών που αποτελούν αντικείμενο των διαδικασιών των κύριων δικών, αλλά ενέχει επίσης τον κίνδυνο να οδηγήσει σε ακύρωση οριστικών αποφάσεων με τις οποίες διαπιστώθηκαν παραβάσεις των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ, λόγω της παράνομης απόκτησης αποδεικτικών στοιχείων στα οποία βασίστηκε η Αρχή Ανταγωνισμού, και δη σε διάστημα εκτεινόμενο στην τελευταία δεκαετία. Επομένως, μια τέτοια ερμηνεία θα εμπόδιζε την αποτελεσματική εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης.

57. Συναφώς, παρατηρώ ότι το αιτούν δικαστήριο όχι μόνο δεν υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο επί του συγκεκριμένου ζητήματος, αλλά και δεν παρέσχε στο Δικαστήριο τα αναγκαία στοιχεία ώστε να μπορέσει να εκτιμήσει το περιεχόμενο των αποφάσεων του 2023 και

[62] Πρβλ. απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2013, Melloni (C-399/11, EU:C:2013:107, σκέψη 60).

[63] Βλ. απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2013, Melloni (C-399/11, EU:C:2013:107, σκέψη 56).

[64] Βλ. απόφαση της 14ης Ιουνίου 2011, Pfleiderer (C-360/09, EU:C:2011:389, σκέψη 19 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία)· υπ' αυτή την έννοια, βλ., επίσης, απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2024, Lietuvos notarų rūmai κ.λπ. (C-128/21, EU:C:2024:49, σκέψη 108 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

την έκταση της διαχρονικής εφαρμογής τους, καθώς και τον ενδεχόμενο αντίκτυπό τους στις οριστικές αποφάσεις της Αρχής Ανταγωνισμού με τις οποίες διαπιστώθηκαν παραβάσεις των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ.

58. Υπό τις συνθήκες αυτές, θα περιοριστώ στις ακόλουθες παρατηρήσεις.

59. Ελλείψει διατάξεων του δικαίου της Ένωσης στον συγκεκριμένο τομέα, οι κανόνες σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων και τη χρήση των αποδεικτικών στοιχείων στις εθνικές διοικητικές διαδικασίες εφαρμογής των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ υπάγονται στην αρμοδιότητα των κρατών μελών [65]. Επομένως, σε περιπτώσεις όπως οι επίμαχες στις διαδικασίες των κύριων δικών, ένα κράτος μέλος μπορεί να προβλέπει ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που συλλέχθηκαν κατά τη διάρκεια μέτρων ελέγχου τα οποία έλαβε η αρχή ανταγωνισμού χωρίς την προηγούμενη δικαστική άδεια που απαιτείται από το Σύνταγμα του συγκεκριμένου κράτους μέλους, όπως έχει ερμηνευθεί από το συνταγματικό δικαστήριό του μετά την εκτέλεση των εν λόγω μέτρων, αποκλείονται από μια τέτοια διαδικασία [66].

60. Εντούτοις, μολονότι η θέσπιση και η εφαρμογή των ανωτέρω κανόνων υπάγονται στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, τα κράτη μέλη οφείλουν να ασκούν την αρμοδιότητα αυτή τηρώντας το δίκαιο της Ένωσης και, ιδίως, την αρχή της αποτελεσματικότητας. Ειδικότερα, δεν μπορούν να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης και, συγκεκριμένα, στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού, οφείλουν να μεριμνούν ώστε οι κανόνες που θεσπίζουν ή εφαρμόζουν να μη θίγουν την αποτελεσματική εφαρμογή των άρθρων 101 ΣΛΕΕ και 102 ΣΛΕΕ, την οποία οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού καλούνται να διασφαλίζουν προς το γενικό συμφέρον [67].

61. Κατά τη γνώμη μου, πάντως, εν προκειμένω, αφενός, απόκειται στο εθνικό δικαστήριο, κατά την εκτίμηση των συνεπειών που πρέπει να αντληθούν από τις αποφάσεις του 2023, να λάβει υπόψη την αναγκαιότητα διασφάλισης της αποτελεσματικής εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης, κάνοντας χρήση όλων των δυνατοτήτων που παρέχει το εθνικό δίκαιο –περιλαμβανομένης, ενδεχομένως, της δυνατότητας επανόρθωσης, σε περιστάσεις όπως οι επίμαχες στις υποθέσεις των κύριων δικών, της έλλειψης προηγούμενης δικαστικής άδειας μέσω εκ των υστέρων δικαστικού ελέγχου– προκειμένου να διασφαλίζεται η επιβολή κυρώσεων για την παράβαση των εν λόγω κανόνων.

62. Αφετέρου, προκειμένου να διασφαλιστεί η πλήρης αποτελεσματικότητα των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ, τα πορτογαλικά δικαστήρια θα μπορούσαν να αφήσουν ανεφάρμοστο εθνικό κανόνα που αναγνωρίζει ότι η προκριθείσα με τις αποφάσεις του 2023 ερμηνεία έχει αναδρομική ισχύ, η οποία θα είχε ως συνέπεια να τεθεί υπό αμφισβήτηση η ευθύνη των οικείων επιχειρήσεων σε περιπτώσεις στις οποίες η Αρχή Ανταγωνισμού διαπίστωσε οριστικά παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης, με αποτέλεσμα έναν συστημικό κίνδυνο ατιμωρησίας για τέτοιες παραβάσεις [68].

[65] Ούτε ο κανονισμός 1/2003 ούτε η οδηγία 2019/1, πλην του άρθρου 32 αυτής, που αφορά τα είδη παραδεκτών αποδεικτικών στοιχείων ενώπιον εθνικής αρχής ανταγωνισμού, περιέχουν σχετικές διατάξεις.

[66] Εξάλλου, ένας τέτοιος κανόνας θα αντικατόπτριζε απλώς και μόνον τις απαιτήσεις που απορρέουν από την τήρηση των αρχών της νομιμότητας και του κράτους δικαίου και από τα θεμελιώδη δικαιώματα· βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2019, Dzivev κ.λπ. (C-310/16, EU:C:2019:30, σκέψη 38)· βλ., επίσης, απόφαση WebMindLicenses (σκέψεις 80 έως 89).

[67] Βλ. απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2021, Whiteland Import Export (C-308/19, EU:C:2021:47, σκέψη 46).

[68] Βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 24ης Ιουλίου 2023, Lin (C-107/23 PPU, EU:C:2023:606, σκέψεις 111 έως 124 και σημείο 1 του διατακτικού). Βλ. επίσης, κατ' αναλογίαν, απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2021, Whiteland Import Export (C-308/19, EU:C:2021:47, σκέψη 53).

V. Πρόταση

63. Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα του Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão (δικαστηρίου ανταγωνισμού, ρυθμίσεως και εποπτείας της αγοράς, Πορτογαλία), σε καθεμία από τις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-258/23 έως C-260/23, ως εξής:

Το άρθρο 7 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

έχει την έννοια ότι:

δεν αντιτίθεται στη νομοθεσία κράτους μέλους δυνάμει της οποίας, κατά τη διάρκεια ελέγχου στους χώρους επιχείρησης, ο οποίος διενεργείται στο πλαίσιο έρευνας σχετικής με παράβαση του άρθρου 101 ή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, η εθνική αρχή ανταγωνισμού ερευνά και κατάσχει ηλεκτρονικά μηνύματα των οποίων το περιεχόμενο σχετίζεται με το αντικείμενο του ελέγχου χωρίς να διαθέτει προηγούμενη δικαστική άδεια, υπό την προϋπόθεση ότι έχει θεσπιστεί αυστηρό νομικό πλαίσιο για τις εξουσίες της εν λόγω αρχής και προβλέπονται πρόσφορες και επαρκείς εγγυήσεις κατά των καταχρήσεων και των αυθαίρετων ενεργειών όπως, μεταξύ άλλων, ο πλήρης εκ των υστέρων δικαστικός έλεγχος των επίμαχων μέτρων.